

„אדון לגורלו“ לא. ליפשיץ

מאת נטשה גיר

של המאה — עוב אה ארץ-ישר" אל והיגר לארץ-המהפכה, — כס" חבר, ששעות היתה בידו, והוא נפל קרבן לגורל. אך הצירוף „אדון לגורלו“, אפשר להסבירו גם על דרך הרצינות. הסיפורים מתארים ויום תקופה, שבה חתרו רבבות צעירים לשנות את הנאי קיומם ואת תוכן חייהם ולהיות אדונים לגורלם. אמנם ברוב הסיפורים מתוארות גם דמויות חלושות ות" שונות, או אפירות, העושות דרכן כצדי המהנה או טאחוריו, אך המ" חנה כולו הדור לנה עוז ובסתון, וכך יש בסיפורים מתיחות בין עצבותם של היחידים המתלבטים במצוקתם ובין רוח האומץ ומעשי הכיבוש של הרבים, של הכל ל. במאמר ביקורת שלו על רומן של מספר צעיר שאל פעם א. ליפשיץ מדוע אין המספרים הצעירים שלנו מזדקקים ביצירתם לעור לם הפנימי, עולם המראות והחוריות של עצמם ושל אבותיהם, אלא הם נמלטים אל דרך העיצוב המר" דרניסטי של עלילות מופשטות ודמויות תמהוניות וגולשים לעתים לאבסורדי. בקובץ „אדון לגורלו“ השתדל, המהבר לא ללכת בדרכים שהיא שולל, ואמנם צמוד הוא לתחום הביוגראפי ולריאליזם ה" פשטני, לשבתו של א. ליפשיץ יאמר, כי הוא נשאר תמיד נאמן לעצמו, בבחינת „קטנה היא כוסי, אך שלי היא“, אך אנו מוצאים אצלו גם את כל המיגבלות של הסיפור הריאליסטי מן האסכולה הישנה, יסוד העלילה והמאורעות מרובה מן התיאורים האפיים, שיש בהם ריכוז החומר, סינונו ועיבודו, תשומת-הלב נתונה בעיקר להווי החברתי, למקום ולזמן, ולא לגיבורים בייחודם ובמעמקהם ובסוד עצמיותם. הדמויות הן טיפוסיות — מרובה בהן האופייני לכל בני זמנן ואין בהן אלא מעט מן המ" קרי ומן החד-פעמי, השיחות ה" מתנהלות הן פשוטות ושיגרתיות עד כדי דלות, העולם הנגלה מצומצם הוא, והעולם הנסתר כמעט שאינו קיים בכלל. מה הניע, למ" של, את המתבדלים להגר לרוס" יה? על כך מוצאים אנו רק פרא" זות אחדות, כלליות וסתמיות. חד" נשארים בארץ כלום היו מחוסרי ספקות מכל וכל? על כך אין דבר והצי דבר, כיצד נתהוללה המהפכה בבנו של החסיד בקראקוב? כהס" בר מובאות עובדות היסטוריות ידועות. (על האנטישמיות בפולין ועל המצב הכלכלי שנתערער), אך לא למעלה מכן. ומה נמרחש בנפ" שו של אותו צעיר ב„שערי רינה“, שפנה במפתיע למלאכת-הבנין, ר" ברכת אביו מלווה אותו? גם זה ניתן לנו כעובדה סופית, שאין אחריה ולפניה ולא כלום.

מעניין במיוחד הוא הסיפור „ש" לוש נשים“, שבו ניתנות הצלילות של המשוררת אלזה לסקר-רשי" לר ושל הנרייטה סולד, דמותה של המשוררת בעלת העולם הפנימי העשיר והמושגים וההרגלים הנר" אים כה זרים ומזרים בירושלים של שנות השלושים, וכן פגישתה עם האשה המעשית והנמרצת, שאף היא דמות בלתי רגילה — נושא זה הוא רביענין והוא מקפל בתור" כו אפשרויות ספרותיות רבות. אך המהבר הסתפק בתיאורים כלליים ובשרטוטים מקוטעים.

שבעת הסיפורים בקובץ „אדון לגורלו“ צמחו מתוך תקופה גדו" לה, שהיא כיום בעינינו תקופת מר" פת, אמנם אין בסיפורים הקולות וה" ברקים של התקופה, אין גושי-חיים ואין סתרי-חיים, אין צלילה למעמ" קיה של נפש האדם, אך יש בהם, הבהובים, הדים, מוטיבים וצלליות, ויש תחושה של המקום הזמן, חותם האותנטיות טבוע בהם, ובחלל ער" למס עומד אויר צח ומרענן. בדי לות נושאים ומכוחות התקופה המ" תוארת ישרו הסיפורים הללו רוח טובה על קוראים רבים.

כשנים האחרונות מסר בחלל עולמנו צירוף-המלים „היו ימים...“ עינינו המביעות געגועים נשואות אל ה„ראשונים“ ואל מעשיהם, ה" ספר שלפנינו אף הוא מעביר את תנו לימים, של ראשית העליה ה" שלישית, ימים של אידיאליזם „צ" רנף“, של זרות הדיבורים והמעשים, הניגוד הרב בין חיי הסבל והת" לאות, שנפלו אז בחלקם של האנ" שים, ובין סוהר שאיפותיהם, — ניגוד זה מבליט עוד יותר את רוח התקופה ההיא.

שני מעגלי חיים בסיפורים של פנינו: האחד מצוי בסיפור „ה" מורד“ המתאר את המהפכה בחי יהודי גליציה בשלהי מלחמת-העו" לם הראשונה, והאחר מצוי בחמישה מבין שבעת סיפורי הקובץ, והוא שאוב מתקופת העליה השלישית. הסיפור השביעי הוא מתקופת ה" עליה הגרמנית בשנות השלושים, יהדות גאליציה מילאה וממלאת תפקיד חשוב בספרות העברית גם כנושא גם כמייסא, אותם חיי היציר" רה העברית שנתרכזו בעיקר בע" רי מזרח-גאליציה, והספרות תי" ארה אך ורק את חיי היהודים ב" מזרח-גאליציה, ואילו קראקוב ש" במערב לא השתקפה כמעט בספרו" תנו, א. ליפשיץ ניסה בסיפורו „המורד“ להעלות קטעי הווי של משפחה חסידית בקראקוב בזמן מל" חמת-העולם הראשונה ולאחריה, מיוחד- במינו הוא גיבור הסיפור: חסיד ידאי-שמי, שגויס בצו" המלכות לצבא האוסטרי, וגם בצבא מקפיד הוא על שמירת המצוות ונזהר ממאכלות אסורים, האיש נכנע לגורלו, שומר אמונים לקי" ר"ה, עומד בכל תלאות החזית, משתתף בקרבות ואף נפצע, אך הנה בא מיפנה מכריע, כאשר הק" צין האוסטרי סוגע בחייל היהודי די ומעליבו ומשפילו, אין החסיד יכול להשלים עם העוול, הוא בר" רח מן הצבא ושרוי במחלת ער" סוף המלחמה.

לפנינו מעשה של מורד, אך המורד האמיתי בסיפור הוא הבן הצעיר של חסיד זה, הצעיר עולה לארץ-ישראל עם זרם החלוצים, ש" בא מגאליציה בשלהי המלחמה, ויש בכך מרד כפול: גם מרד במ" ציאות הקיימת וגם מרד באב המת" גגדים לתכנית בנו.

חמישה סיפורים שבקובץ מתא" רים את הווי החלוצים, בעיקר בירושלים בשנות העשרים, אנו רואים את הצעירים האלה, שכל כוחם בסלילת הכבישים ובמתנת האוהלים והם מבקשים להם עבודה בעיר, בעיקר בענף הבניין, לא מעטים מן הצעירים נשברו בגר" פס, החולניים והתשושים לא החז" זיקו מעמד, והיו שנפלו ברוחם ואיבדו אמונתם, אנו מוצאים בסי" פורים תיאורים רבים, של המציאות הירושלמית של אז: מטבח הפוע" לים; לשכת-העבודה; לבטי קיום; אוכל בצמצום; רהיטים עשויים תי" בותיעץ, ואנו רואים את מאמצי הצעירים לסגל לעצמם את העביר וזת הקשות בבניין, מצוי תיאור השכונה „שערי הסד“ (הנקראת כאן „שערי רינה“) הסגורה והמ" סוגרת, אך המרד של התקפה מגיע גם לכאן, אנו רואים את ירושלים בתחילת התרחבותה, ששכרו הדר בתחילת התרחבותה, כשהיא מת" גערת מבטלה של דורות, החלוצים ששכרו חדר ב„שערי רינה“, הביאו עמם רוח חדשה, אחר המרד נוסח גאליציה בא המרד נוכח ירושלים, בסיפורים מצויים בוודאי יסו" דות אוטוביוגרפיים, מהיי המה" בר בגאליציה ובארץ-ישראל, שנים רבות עבד המהבר בעבודת-הבני" ין, ובסיפוריו מרוקים תיאורי ה" חוצבים, הסתתים, הבנאים, בסיפו" רים אלה מוצאים אנו גם את האי ויריה החברתית של הימים ההם: יחסי חברות וצורה הדדית, שיחות מלב ללב.

שם הקובץ — „אדון לגור" רלו“, כשמו של אחד הסיפורים — נקבע על דרך האירוניה: אותו צעיר, שדימה בנפשו, כי הוא יודע את אשר לפניו וכי הוא אדון לגור" לה, והוא קם — בשנות העשרים

(*) אריה ליפשיץ: „אדון לגורלו“, סיפורים, הוצאת אג" דת הספרים בישראל ע"י הוצאת „מסדה“, 1964.